

•Детњето•

Часопис о књижевности за децу
Година XLI, број 1,
пролеће 2015.

Редакција:
Др Јован Љуштановић,
главни и одговорни уредник
Др Василије Радикић
Мр Бојана Вујин
Раша Попов

Секретар редакције:
Ивана Мијић Немац

Лектор и коректор:
Мирјана Карановић
Сања Арбутина

Издавач:
Међународни центар књижевности за децу
ЗМАЈЕВЕ ДЕЧЈЕ ИГРЕ
Нови Сад, Змај Јовина 26/II
Тел. (021) 66-11-266, 66-13-648
E-mail: zdigre@gmail.com
www.zmajevdecjeigre.org.rs

За издавача:
Душан Бурђев, директор

Слог:
Ласер студио, Нови Сад

Штампа:
Offset print, Нови Сад

Часопис излази тромесечно
Цена овог броја: 300,00 динара

Рачун Змајевих дејих игара
340-11006551-47

Овај број часописа су финансирали:
Управа за културу Града Новог Сада
Министарство културе и информисања
Покрајински секретаријат за културу
и јавно информисање

САДРЖАЈ:

КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ ИЗМЕЂУ КУЛТУРНОГ СРЕДИШТА И МАРГИНЕ – СРЕДИШТА И МАРГИНЕ У КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ

Тијана Д. Тропин , Невидљива струјања: канонизација и деканонизација у српској књижевности за децу	3
Dubravka S. Težak, Patricia S. Marušić , Formiranje i rastakanje književnih kanona u književnosti za djecu	11
Тихомир Б. Петровић , Естетске законитости књижевности за децу	22
Миомир З. Милинковић , Књижевност за децу између естетског и утилитарног	29
Сања В. Голијанин Елез , Педагошка функција књижевности за децу и њен положај у култури – канонизација и деканонизација поетичке и херменеутичке парадигме у естетском уцеловљењу процесуалне форме	35
Предраг М. Јашовић , Увод у смену парадигми у области проучавања књижевности за децу	47
Снежана З. Шпанчић Чутура , Есејистичке маргиналије или прилози обликовању једне песничке парадигме?	57
Јелена Г. Спасић , Књижевност за младе (young adult literature) – пут од маргинализованог до јасно дефинисаног жанра	68
Анкица М. Вучковић , Књижевност за децу у систему културних вредности – искуство маргине	74
Maја S. Verdonik, Petra S. Štiglic , Pojavnost igrokaza u zbornicima i antologijama dječje književnosti – prinos usustavljanju književne vrste	84
Медиса А. Колаковић , Књижевно дело Иве Андрића у читанкама између два рата: 1918–1945	91
Тамара Р. Грујић , Српска књижевност за децу и усмена књижевност у кључу компаратистике	98
Милутин Б. Ђуричковић , Азербејџанска књижевност за децу између културног средишта и маргине	105
Јованка Д. Денкова, Махмут И. Челик , Сказновидното во творештвото на Славко Јаневски, со посебен осврт на трилогијата за Пуши Паф (<i>Пуши Паф во Шумикул жрад</i> , <i>Пуши Паф жледа од вселената</i> , <i>Пуши Паф господар на соничијата</i>)	113

Махмут И. Челик, Јованка Д. Денкова, Социјалниот контекст	
во расказите за деца и млади од Есат Бајрам	120
Бранко Р. Ранковић, Представе о Месецу у традиционалној	
књижевности за деца са енглеског говорног подручја	125

Рецензенти:

Проф. др Зоран Пауновић,
Универзитет у Београду, Филозофски факултет – Београд
Проф. др Љиљана Пешикан Љуштановић,
Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет – Нови Сад
Проф. др Виолета Јовановић,
Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет у Јагодини
Проф. др Сунчица Денић,
Универзитет у Нишу, Учительски факултет у Врању

Вовед

Според (Наубер 2001: 3), по Народно-ослободителната борба во Македонија, во составот на новата државна организација, во состојба на реорганизација и формирање на нови иницијативи, се нашле и многу различни народи кои учествувале во реализацијата и реорганизацијата на системот. Овој нов систем се остварува и благодарение на образованието и неговите реформи. Поради ова новоформираната влада му посветила многу поголемо внимание и значење на образованието, настојувајќи да бидат издадени што повеќе книги за деца. Сите писатели биле заинтересирани за овие обиди од страна на владата. Во Македонија, и од страна на турските писатели и од страна на сите писатели од сите народи во бивша Југославија, со преведувањето на делата од детската литература на турски јазик за кратко време успеале да ја збогатат литературата за деца.

Социјалната функција на книжевноста за деца и млади

Во Македонија, во поглед на турската детска литература, издадени се многубројни раскази кои се со богата, но кратка содржина. Во овие раскази главно биле давани совети за тоа како децата да се научат на почит, љубов, споделување, како и тоа дека во расказите биле пренесувани и пораки за меѓусебна толеранција. Исто така, место заземале одредени теми кои со нивно прифаќање од страна на децата биле збогатени и со детските игри, потреби од љубов, пријателство и нивните соништа и желби (Çelik 2012: 2). Современата детска литература треба да е во согласност со детето и да биде соодветна со него. Треба да придонесува за културниот развој на детето, развојот на детските соништа и стекнувањето на навики за читање (Sever 2008: 17).

Од првиот момент кога започнувате да зборуваат за скромноста и добронамерноста на луѓето, тој може да направи да се чувствуваат повредно од останатите. Во литературните ликови на Есат Бајрам и во неговите дела може да се увиди вистинската личност и карактеристики на луѓето од реалниот живот преточени во неговите литературни ликови. Содржината на делата е во хармонија со добронамерноста која се рефлектира во целост во самото дело. Следствено, ова претставува и еден вид на творење инспирирано од народната литература. Настаниите во делата на Есат Бајрам, кој давал многу големо значење на гласот на народот, т. е. на неговите ставови, размислувања и потреби, можат да се толкуваат како навистина многу добронамерни, хумани, алтруистички настроени кон човекот. Намерно со некоја нему својствена филозофија ја истакнал важноста на добронамерноста, хуманоста и вредноста на животот. Во книгата, поезијата и статиите кои ги пишувал ја рефлектира потребата на човекот да се однесува разумно. Една од најважните карактеристики е стремежот да не се одвои од народниот стил и да се гледа самиот себе како дел од народот (Aguç 2006: 1).

Литературата за деца претставува литература преку која се одвиваат растењето на децата и развојот на имажинацијата, чувствата, мислите и задоволствата, учејќи и образовајќи се децата учат да се забавуваат, се со цел да се придонесе кон подобар развој и подобра прифатеност (Bilkan 2005: 7). Со читање на делата од литературата за деца може да се научи како да се развие детето во поглед на неговото созревање, неговата самоувереност и развивање на чувство за спознавање на самите себе, да се спознаат и доживеат различни животни искуства, да се развие чувство за перципирање на различни насоки и можности во животот, да научи да сочувствува со другите (сочувствителност, емпатија), да

можат да размислуваат повеќенасочно, да се развие чувство за одговорност, да имаат различни перспективи, критичко размислување и способност за отворена дискусија. (Аукаџ 2012: 255).

Хероите од расказите претставуваат едни од најконкретните примери за детето во неговиот самостоен детски свет. Детето претставува центар на се, т.е. тоа се наоѓа во центарот на случувањата, па додека ја слуша приказната од самиот говор на тело на читателот може да земе пример и да има целосна слика за расказите. Според гестовите, мимиките и тонот кои ги користи читачот на расказот, детето може да ја определи важноста на настаните во расказите. Читателот, за да ги засили и зацврсти чувствата и мислите на детето, во вистинско време и на вистински места треба да може да ги почувствува емоциите кои се потребни и истите да може да ги пренесе на детето и да успее и тоа да ги почувствува. На овој начин детето, под влијание на настаните, полака започнува да ги преплетува добрите карактеристики на хероите од расказите. Со оживувањето на настаните се поттикнува и самата социјализација на децата, бидејќи детето земајќи примери од расказите со имитирање на истите настани и движења од приказните, ќе биде прифатено од страна на неговите другари и на тој начин ќе помогне при расфрлувањето на семето на социјализацијата. Затоа хероите од расказите за деца имаат важна улога во формирањето на животите на нашите деца. Писателот во своите дела има огромно влијание во поглед на социјализацијата или асоцијализацијата на децата. Велејќи „Дрвото на која возраст се искривува“ не треба никогаш да заборавиме на горе споменатите констатации.

Социјалните аспекти во расказите за деца на Есат Бајрам

Книгата со раскази за деца *Аливели* на Есат Бајрам е составена од три дела, и тоа: *Али и Вели*, *Годинајџа и Сонцејџо* и *Мајкајџа Седмица и децатајџа*.

Делот *Али и Вели* е составен од тринаесет раскази. Главни ликови во расказите се Али и Вели. Во другите два дела од книгата, од самите нивни наслови *Годинајџа и Сонцејџо* и *Мајкајџа Седмица и деновиџе*, може да се разбере дека приказните се нагласени на комичен, а во исто време и дидактичен начин. Во нив е направен краток опис на годината, месецот и седмицата.

За време на бивша Југославија, кај писателите, па и кај Есат Бајрам, се забележува дека било предавано многу малку внимание на социјализацијата како процес и потреба. Насловите на темите, содржината и заплетот на настаните главно се однесуваат на разговорите (дијалозите) меѓу Али и Вели, како и нивните учители, а свртуваат внимание со тоа дали однесувањето е позитивно или негативно. Надвор од ова, за извлекување на лекција од расказите, нагласени се солидарноста, како и повикувањето на толеранција. Сепак, се увидува дека нивното нагласување не е во доволно отворена форма. Направените описи не се доволни и се премногу кратки за да можат успешно да го привлечат вниманието врз себе. Типичен пример за тоа е расказот *На час*: „Но учителу, јас ја кренав левата рака, и тоа ја кренав за да излезам надвор. Инаку како што еднаш имате кажано оние кои го знаат материјалот за предметот треба да ја кренат десната рака“ (Бајрам 1990: 7).

Расказите го нагласуваат односот меѓу учениците и наставниците, како и тоа дека секогаш за да се дојде до збор треба да се крене рака. Ако ги следите правилата ќе имате можност за кратко време

- Владова, Јадранка. *Литература за деца*. Скопје: Гурѓа, 2001.
- Вуковић, Ново. *Иза граница могућег*. Београд: Научна књига, 1979.
- Денкова, Јованка. *Книжевност за деца*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, 2011.
- Јаневски, Славко. *Пуџи Паф во Шумиул град*. Скопје: Детска радост, 1996.
- Јаневски, Славко. *Пуџи Паф гледа од вселената*. Скопје: Детска радост, 1996.
- Јаневски, Славко. *Пуџи Паф господар на соничијата*. Скопје: Детска радост, 1996.
- Турјачанин, Зорица. *Роман за деца*. Сарајево: Завод за уџбенике, 1978.

Jovanka D. DENKOVA
Mahmut I. ČELIK

FAIRY TALE ELEMENTS IN THE WORK
OF SLAVKO JANEVSKI, WITH SPECIAL
REFERENCE TO THE TRILOGY ABOUT PUPI PAF

Summary

In this paper the author refers to the work of one of the most famous Macedonian writers for children, Slavko Janevski, with special emphasis on his trilogy dedicated to the character of Pupi Paf. In further analysis, the author addresses to the fairy tale elements in this trilogy, using the dream as a literary tool with which to mix code and the actual code of the fantastic power to understand the thoughts of animals and talk to them telepathic etc.

Key words: fairy tale, children's literature, Slavko Janevski

♦ Махмут И. ЧЕЛИК
Јованка Д. ДЕНКОВА
Универзитет „Гоце Делчев“
Филолошки факултет, Штип
Република Македонија

СОЦИЈАЛНИОТ КОНТЕКСТ ВО РАСКАЗИТЕ ЗА ДЕЦА И МЛАДИ ОД ЕСАТ БАЈРАМ

АПСТРАКТ: Во делата од детската литература, развојот на личноста на децата треба да е во согласност со општествениот и социјален развој. Со делата од детската литература, потребно е децата да се спознаат себе си, да се соочат со другите луѓе од нивното опкружување, да научат како можат да пронајдат решение за можните проблеми со кои ќе се соочат во текот на животот, да ги разберат културните, општествените и социјалните вредности, се со цел да ги воочат вредностите за да можат да формираат свое сопствено мислење врз основа на стекнатото искуство и да постапуваат во согласност со истото. Поради ова, делата од детската литература имаат важен придонес кон општествената и културна социјализација на децата. Во овој контекст Есат Бајрам, еден од турските писатели во Македонија, во својата книга Аливели со раскази за деца, ја проучува детската социјализација и факторите кои влијаат на неа. Како резултат на ова, книгата со раскази за деца Аливели на Есат Бајрам, во време на Бившата Југославија, претставува значајно дело со кое писателот направил голем придонес кон развојот на социјализацијата на децата и самиот пристап кон истата.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: дете, литература, социјализација

Вовед

Според (Nayber 2001: 3), по Народно-ослободителната борба во Македонија, во составот на новата државна организација, во состојба на реорганизација и формирање на нови иницијативи, се нашле и многу различни народи кои учествувале во реализацијата и реорганизацијата на системот. Овој нов систем се остварува и благодарение на образованието и неговите реформи. Поради ова новоформираната влада му посветила многу поголемо внимание и значење на образованието, настојувајќи да бидат издадени што повеќе книги за деца. Сите писатели биле заинтересирани за овие обиди од страна на владата. Во Македонија, и од страна на турските писатели и од страна на сите писатели од сите народи во бивша Југославија, со преведувањето на делата од детската литература на турски јазик за кратко време успеале да ја збогатат литературата за деца.

Социјалната функција на книжевноста за деца и млади

Во Македонија, во поглед на турската детска литература, издадени се многубројни раскази кои се со богата, но кратка содржина. Во овие раскази главно биле давани совети за тоа како децата да се научат на почит, љубов, споделување, како и тоа дека во расказите биле пренесувани и пораки за меѓусебна толеранција. Исто така, место заземале одредени теми кои со нивно прифаќање од страна на децата биле збогатени и со детските игри, потреби од љубов, пријателство и нивните соништа и желби (Çelik 2012: 2). Современата детска литература треба да е во согласност со детето и да биде соодветна со него. Треба да придонесува за културниот развој на детето, развојот на детските соништа и стекнувањето на навики за читање (Sever 2008: 17).

Од првиот момент кога започнувате да зборуваат за скромноста и добронамерноста на луѓето, тој може да направи да се чувствувате повредно од останатите. Во литературните ликови на Есат Бајрам и во неговите дела може да се увиди вистинската личност и карактеристики на луѓето од реалниот живот преточени во неговите литературни ликови. Содржината на делата е во хармонија со добронамерноста која се рефлектира во целост во самото дело. Следствено, ова претставува и еден вид на творење инспирирано од народната литература. Настаните во делата на Есат Бајрам, кој давал многу големо значење на гласот на народот, т. е. на неговите ставови, размислувања и потреби, можат да се толкуваат како навистина многу добронамерни, хумани, алтруистички настроени кон човекот. Намерно со некоја нему својствена филозофија ја истакнал важноста на добронамерноста, хуманоста и вредноста на животот. Во книгата, поезијата и статиите кои ги пишувал ја рефлектира потребата на човекот да се однесува разумно. Една од најважните карактеристики е стремежот да не се одвои од народниот стил и да се гледа самиот себе како дел од народот (Aguç 2006: 1).

Литературата за деца претставува литература преку која се одвиваат растењето на децата и развојот на имажинацијата, чувствата, мислите и задоволствата, учејќи и образовајќи се децата учат да се забавуваат, се со цел да се придонесе кон подобар развој и подобра прифатеност (Bilkan 2005: 7). Со читање на делата од литературата за деца може да се научи како да се развие детето во поглед на неговото созревање, неговата самоувереност и развивање на чувство за спознавање на самите себе, да се спознаат и доживеат различни животни искуства, да се развие чувство за перципирање на различни насоки и можности во животот, да научи да сочувствува со другите (сочувствителност, емпатија), да

можат да размислуваат повеќенасочно, да се развие чувство за одговорност, да имаат различни перспективи, критичко размислување и способност за отворена дискусија. (Аукас 2012: 255).

Хероите од расказите претставуваат едни од најконкретните примери за детето во неговиот самостоен детски свет. Детето претставува центар на се, т.е. тоа се наоѓа во центарот на случувањата, па додека ја слуша приказната од самиот говор на тело на читателот може да земе пример и да има целосна слика за расказите. Според гестовите, мимиките и тонот кои ги користи читачот на расказот, детето може да ја определи важноста на настаните во расказите. Читателот, за да ги засили и зацврсти чувствата и мислите на детето, во вистинско време и на вистински места треба да може да ги почувствува емоциите кои се потребни и истите да може да ги пренесе на детето и да успее и тоа да ги почувствува. На овој начин детето, под влијание на настаните, полака започнува да ги преплетува добрите карактеристики на хероите од расказите. Со оживувањето на настаните се поттикнува и самата социјализација на децата, бидејќи детето земајќи примери од расказите со имитирање на истите настани и движења од приказните, ќе биде прифатено од страна на неговите другари и на тој начин ќе помогне при расфрлувањето на семејното социјализацијата. Затоа хероите од расказите за деца имаат важна улога во формирањето на животите на нашите деца. Писателот во своите дела има огромно влијание во поглед на социјализацијата или асоцијализацијата на децата. Велејќи „Дрвото на која возраст се искривува“ не треба никогаш да заборавиме на горе споменатите констатации.

Социјалните аспекти во расказите за деца на Есат Бајрам

Книгата со раскази за деца *Аливели* на Есат Бајрам е составена од три дела, и тоа: *Али и Вели*, *Годинајта и Сонцејто* и *Мајкајта Седмица и децата*.

Делот *Али и Вели* е составен од тринаесет раскази. Главни ликови во расказите се Али и Вели. Во другите два дела од книгата, од самите нивни наслови *Годинајта и Сонцејто* и *Мајкајта Седмица и деновијте*, може да се разбере дека приказните се нагласени на комичен, а во исто време и дидактичен начин. Во нив е направен краток опис на годината, месецот и седмицата.

За време на бивша Југославија, кај писателите, па и кај Есат Бајрам, се забележува дека било придавано многу малку внимание на социјализацијата како процес и потреба. Насловите на темите, содржината и заплетот на настаните главно се однесуваат на разговорите (дијалозите) меѓу Али и Вели, како и нивните учители, а свртуваат внимание со тоа дали однесувањето е позитивно или негативно. Надвор од ова, за извлекување на лекција од расказите, нагласени се солидарноста, како и повикувањето на толеранција. Сепак, се увидува дека нивното нагласување не е во доволно отворена форма. Направените описи не се доволни и се премногу кратки за да можат успешно да го привлечат вниманието врз себе. Типичен пример за тоа е расказот *На час*: „Но учителу, јас ја кренав левата рака, и тоа ја кренав за да излезам надвор. Инаку како што еднаш имате кажано оние кои го знаат материјалот за предметот треба да ја кренат десната рака“ (Бајрам 1990: 7).

Расказите го нагласуваат односот меѓу учениците и наставниците, како и тоа дека секогаш за да се дојде до збор треба да се крене рака. Ако ги следите правилата ќе имате можност за кратко време

да го добиете она што го сакате. Во исто време, ако во вашата околина има некој кој е почитуван, прифаќајќи ги општествените односи ќе одите чекор подалеку. Надвор од ова, како што веќе видовте во примерите, во нарушувањата на изразите како и во редоследот на елементите има многу невистинитости. Направените кратки и прости описи не се доволни за привлекување на вниманието на учениците. Во овој поглед, поради кратките описи на писателот не може да се каже дека книгата остава доволно силен впечаток кај учениците.

Писателот во приказната *Меѓусебно помагање*, потенцира дека „има пријателство, а пријателите треба да си помагаат, зар не рековте? Реков ама вака не реков, ова веќе станува лошо помагање и лоша услуга. На ова не можеме да кажеме дека е меѓусебно помагање, ќе кажеме дека е готов залак, потоа се шепкање не се помага, со бучен глас се помага. Исто така, ова се прави дома со заедничко работење” (Bayram 1990: 9). Она што може да се разбере од расказот е дека е потребна соработка и меѓусебно помагање меѓу учениците, а за оние кои не помагаат тоа можат да го надминат со јасни методи. Со направените неправилности во изразите, недоволните описи и формирањето на реченици, расипан е заплетот на приказната.

Покрај ова, користењето на авторот на само два карактера претставува посебна точка на гледиште. Фактот дека социјализацијата е сведена на само два карактера во угледна училишна средина привлекува внимание. Во една ваква состојба на учениците може да им се даде негативна порака, што може да претставува пречка во нивната социјализација. Поради неможноста за критичко размислување кај детето, во ваков случај пријателството на две момчиња може да се прифати. Освен тоа, внимание привлекува и местото кое жената го зазема во расказите. Нејзината улога и значењето во турската кул-

тура, обичаи и традиции е многу голема, а секако дека жената – мајка има големо значење во општествениот и социјален развој (Akdeniz 2012: 249). Може да увидиме дека жената претставува клучен фактор во социјализацијата. Формирањето на врски меѓу две лица, формирањето и одржувањето на семејството, децата и опкружувањето, а и поради поголемата чувствителност, жените имаат значително влијание врз детето и неговата социјализација. Почнувајќи од семејното опкружување, па се до развојот на меѓусебните односи меѓу децата, жените заземаат мошне важно место. Од моментот на отворање на очите на овој свет на детето, жените трошат голем напор за нивно културно и социјално развивање. Во овие приказни ќе го увидиме степенот на важност на жената.

Но за жал, за време на бившата Југославија јазичното образование и развивање не било доволно и влијателно користено. Ако во развојот на еден жив јазик, во неговото збогатување, е присутно умножување на правописот и грешките при изразување, згора на тоа со најмногу 150–200 зборови, сиromашен, ограничен и произведен од невкусни текстови, имајќи ги предвид и книгите со раскази, се ова придонесува кон едно отежнување во развојот на нашата култура за читање. Преживеаните неуспешни искуства се причина за губење на интересот и стремежот за читање и довербата во јазикот кај младите а претходното непознавање на задоволствата кои произлегуваат од јазикот и читањето, прави децата и младите читатели сосема да се оддалечуваат од јазикот и читањето.

Есат Бајрам, темелејќи се на народната литература, во своите книги со прози и поезија за деца главно се трудел да пренесе пораки за почитување, љубов, несебично споделување и толеранција. Под влијание на Социјалистичката Република, Есат Бајрам се обидел, од малкуте останати дела во тој пе-

риод со кратки и прости приказни, да ја нагласи потребата за социјализација на турските дечиња.

Есат Бајрам имал голема одговорност при приклучувањето кон фелата на писатели, преведувачи, уредници и издавачи од тој период. Ја презел врз себе одговорноста турскиот јазик да се користи побаво, повлијателно и со поголемо чувство за естетика и вредност. Ова прашање претставувало основен проблем за турската литература во Македонија. Лишувањето на естетската вредност на текстовите претставува најголем проблем, а исто така и пречка во ширењето на јазикот и пишаните творби. Јазикот ја гради целата динамика на општеството, креирајќи ја културната и социјална животна спирала, поврзувајќи го целиот систем во една целина. (Soysal 2012: 232).

Во денешно време, од младите, а посебно од адолесценти за време на војни, изразено насилство, високо развиена технологија и лесна достапност до се, е скоро нелогично и невозможно да се очекува да користат книги и текстови како што го правеле порано, за разлика од сега кога се е достапно на интернет.

Заклучок

Без разлика дали е во позитивна или негативна насока, може да се каже дека делата на Есат Бајрам обезбедиле голем придонес за успехот на турската литература за деца.

Во времето во кое живеел писателот, без разлика колкава и да била цената, вршењето дејност во служба на турскиот јазик било достоинство за восхит и пофалба. Книгата со раскази за деца *Аливели* станала водич за децата во поглед на збогатување на нивниот свет на соништа и имагинација, со настојување да ги научи на љубов, заемна почит, ме-

ѓусебно помагање и толеранција. Трудот на писателот, светот да се перципира естетски, како и создавањето на навика чувствата да се искажуваат на хуман начин, претставува труд кој не може да се игнорира.

ЛИТЕРАТУРА

- Акдениз, Сафије. Бехич Ак, *Свеста за живојната средина*, книга за деца. 3. Национален Симпозиум за детска и младинска литература, Печатница на Универзитетот во Анкара, 2012, 248.
- Аруч, Нуман. *Културата и литературата на Турција во Македонија*, Есат Бајрам, Списание Хикмет, 2006.
- Билкан, А. Ф. Литература за деца – Поим и квалитет. Слог д., бр. 104–105 (2005): 7.
- Север, Седат. *Деца и литература*. Измир: Тузем Публикации, 2008.
- Сојсал, Мине. *Рефлексии на современата настава во литературата за деца и млади*. Печатница на Универзитетот во Анкара, 2012, 232.
- Хајбер, Абдулкадир. *Литература на Турција во Македонија и Косово*. Истанбул, 2001.
- Челик, Махмут. *Социјализацијата на децата во турскиот приказни во Македонија*. Списание Хикмет, 2012, 1–5.
- Айкаç, Mürtaza. Özerk Benlik Duygusunun Gelism Sürecinde Çocuk ve Edebiyat Iliskisi. 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi Basimevi s. 255, 2012.